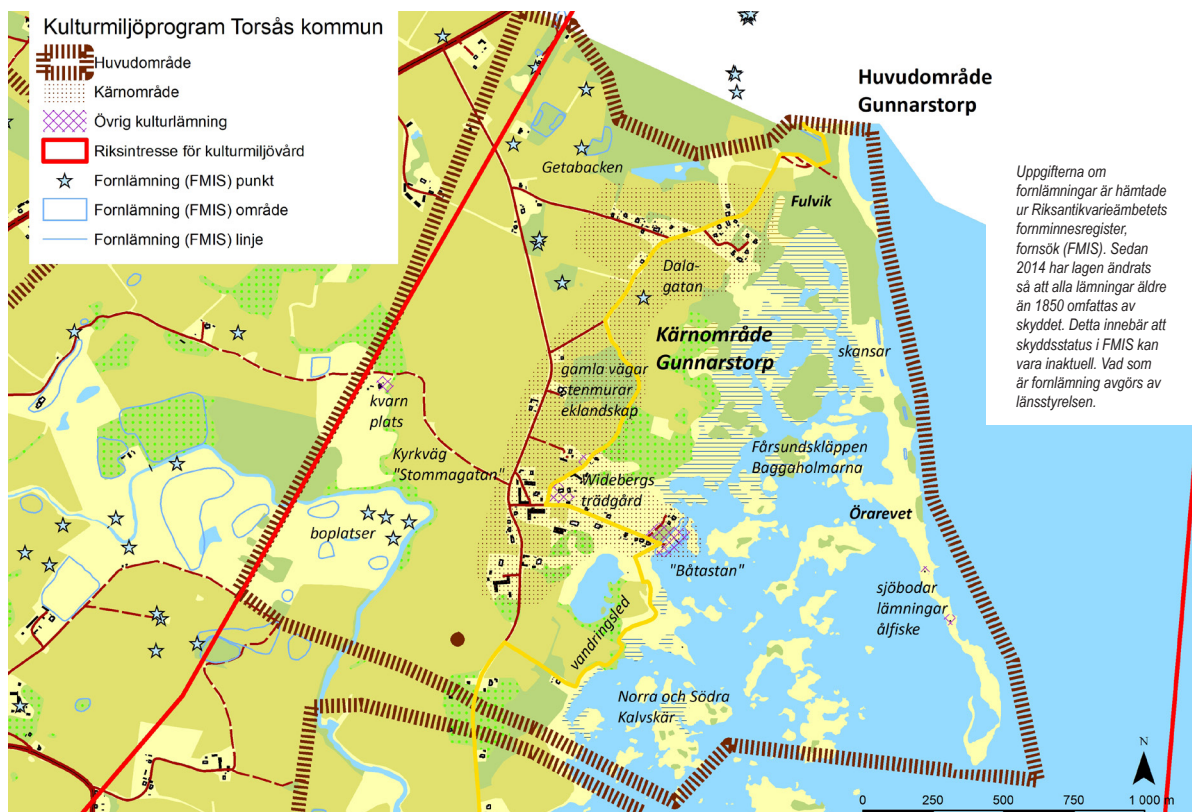

Gunnarstorp

Slätt- och kustbygd | Kulturmiljöprogram Torsås kommun

Huvudområdet är att betrakta som ett område som förstärker förståelsen för kärnområdet. Generellt ges inget särskilt skydd för huvudområdet. I huvudområdet kan dock ligga enskilda byggnader eller platser som har samma höga värde som inom kärnområdet.

Gunnarstorp

Gunnarstorp är en stor by vid kusten strax öster om sockencentrat Söderåkra, med välbevarade äldre strukturer och traditionella ljusmålade bondgårdar med röda stora ekonomibyggnader, ännu några med vasstak. Odlingslandskapet präglas av kustbygd med stora åkrar, odlingsrösen, åkerholmar, stenmurar, gamla vägar och gamla ekar. Gunnarstorp representerar kustböndernas levnadsvillkor förr i tiden, med bondeseglation. Fisket i ån och havet har bland annat lämnat spår i form av lämningar efter båtkåser, nätgårdar, garnhagar och sjöbodar. Vid den bygemensamma hamnen "Båtastan" kan detta upplevas än idag, kanske en av de bäst bevarade anläggningarna i sitt slag. Det är helt klart att fisket här, både i havet och ån, varit oerhört betydelsefullt för byns ekonomi, välstånd och identitet. Utmed bygatan mot gamla hamnen Fulvik (Fåglovik) finns också en mångfaldig småhusbebyggelse som är typisk för fiskare och hantverkare som inte hade egen gård. Widebergs trädgård är en bevarad tidigare visningsträdgård av tidig 1900-talstyp, med historiskt och kulturhistoriskt djup. Sammantaget är de kulturhistoriska värdena i byn höga. Kalmarsundsleden passerar byn. Gunnarstorp är utpekad i länsstyrelsens inventering av ängs- och hagmarker 1989. Gunnarstorp ligger också inom riksintresseområde för kulturmiljövården (H46 Södra Mörekusten¹).

Trakten kring Gunnarstorp har fullåkerbygdens karaktär, med avbrott för löv- och blandskogsklädda dungar med stora inslag av gamla ekar. Området ligger under högsta kustlinjen. Den relativt blockrika jorden har ändå nödvändiggjort stenröjning av stora mått, vilket resulterat i karaktäristiska småländska inslag i odlingslandskapet som stenmurar, trots åkermarkernas storskaliga och rationella karaktär. Det finns påfallande ålderdomligt vägnät i byn. En del av vägarna har utvecklats och blivit bilvägar medan andra behållit sin karaktär av stigar. Den gamla kustvägen som slingrar sig genom byn är troligen en del av "Kustridarvägen", också kallad "Den 1000-åriga vägen". Det gamla vägnätet i byn sträcker sig vidare norrut, med smala vägar med stenmurar.

Öster om stranden vid "Båtastan" finns ett stort antal öar med namn som ibland anger dess långa historiska användning. Västra, östra och norra Kalvaskär, Bagga-holmarna och Fårsundskläppen antyder den långa historiska användningen av öarna som sommarbete för byns betesdjur. Varje gård hade också en eller flera enheter av vad som kallades "ett bete", beroende på hur stor gården var. Storleken på gårdens "bete" angav hur många av olika sorters djur man fick ha på betet på öarna. Än idag betas dessa öar av kreatur från byn. Fären körs ut med pråm. Korna däremot får vada ut till betesöarna via särskilda gamla vadställen som finns kvar än idag.

Öster om Gunnarstorp ligger en smal två kilometer lång rullstensås, Örarevet, vilken varit en gammal samfällighet tillhörig Gunnarstorps by. Örarevet har klassats av Länsstyrelsen i Kalmar som naturreservat² med höga naturvärden. Här finns även höga kulturhistoriska värden i form av flera fornlämningar såsom lämningar efter skansar (befästningsvallar) från 1600-talets krig, ålbroar samt två bevarade sjöbodar (tillhörande gårdarna Norrgården/Gunnarstorps gård och Ekskogen). Fyra skansar är registrerade som fornlämningar (RAÄ Söderåkra 113:1, 112:1, 111:1 och 110:1)³, anlagda av svenskarna till skydd för kusten mot danskar och holländare under kriget 1676–77. På Svartö (utanför huvudområdet) norr om Örarevet finns också en krigskyrkogård från 1676–79 (RAÄ Halltorp 68:1). Fysiska lämningar efter ålfisket finns idag bland annat kvar i de av sten byggda smala armar som går ut i vattnet från land, så kallade ålbroar. Varje gård hade en eller flera ålbroar, beroende på gårdens storlek. Från ålbroarna bedrevs fiske med fasta redskap. Enligt uppgift var ålbroarna i bruk till ungefär 1:a världskriget. Därefter kom bottengarnen att dominera som fiskemetod. Ålbroar och sjöbodar vittnar om forna tiders nyttjande av hav och fiske, inte minst ålfiske. Vid sjöbodarna finns lämningar i form av ett antal stensatta stolphål efter så kallade garnhagar, där nät torkade på höga pålar. Dessa är att betrakta som viktiga lämningar och fornlämningar, viktiga som en pusselbit i förståelsen av kustbygdens historia och ekonomi under bondesamhället.

En fiskare i Båtastan, 1936.

I huvudområdet finns förhållandevis få registrerade fornlämningar, vilket till stor del kan förklaras med att stora delar av området varit täckt av vatten under förhistorisk tid.

Väster om byn går den gamla kyrkvägen, kallad Stommagatan. Här fanns ett gemensamt sandtag och vid ån, som utgör bygräns mot Söderåkra, en äldre kvarnplats⁴.

I huvudområdet finns förhållandevis få registrerade fornlämningar, vilket till stor del kan förklaras med att stora delar av området varit täckt av vatten under förhistorisk tid. I den norra delen av området återfinns delar av det stora gravfältet på Getabacken. Gravfältet består av ett 20-tal runda stensättningar, varav huvuddelen ligger i Kalmar kommun (RAÄ Halltorp 66:1). Längre söderut på Getabacken återfinns ett gravfält med fem stensättningar och en friliggande skeppsättning (RAÄ Söderåkra 4:1–2). Längre söderut, i förlängningen av gravfälten vid Getabacken, finns ytterligare två gravfält. På det ena av gravfälten finns ett 20-tal resta stenar, varav fyra idag ligger kullfallna (RAÄ Söderåkra 104:1). Det andra gravfältet utgöres av fyra runda stensättningar, en skeppsättning och en rest sten (RAÄ Söderåkra 9:1). I den norra delen av huvudområdet finns också spår efter äldre tiders odling (RAÄ Söderåkra 105:1, 115:1). Strax sydost om gravfälten har det dessutom framkommit ett löst liggande sandstensblock med ett 20-tal skålgropar (RAÄ Söderåkra 239:1). I samma område finns även en fyndplats för en flintdolk från den yngsta bondestenåldern. Väster om Fulvik finns ett par registrerade rösen och röseliknande lämningar från bronsåldern (RAÄ Söderåkra 13:1–2, 14:1, 17:1). I den norra delen av området finns med andra ord en kronologisk tyngdpunkt som ligger i brons och järnålder. Det stora antalet gravar betyder att det finns samtida bosättningar i närheten, vilka vi inte har någon kunskap om idag. Vid Gunnarstorp, längre söderut i huvudområdet, är fornlämningsbilden en annan. De äldsta kända lämningarna i området är drygt 8 000 år gamla och ligger i anslutning till Bruatorpsån. Boplatserna framkom i samband med anläggandet av Möre golfbana (RAÄ Söderåkra 303:1, 310:1, 311:1,

312:1, 313:1). Att boplatserna ligger i anslutning till områdets vattendrag är typiskt för lämningar från jägarstenåldern. Under denna tid utgjorde åmynningar och vattendrag viktiga miljöer.

Historiskt finns en koppling mellan Gunnarstorp och Påbonäs borg, vars ägare var kusin med Jon Kettilsson Puke som hade Gunnarstorp som sätesgård 1338. Detta är också första gången Gunnarstorp nämns i skrift, som Gwnnistorp eller Gunnistorp. Vid denna tid ägdes byn av adel, men redan på 1400-talet är det i stället sex olika brukare, bönder, som har gårdar här. De var arrendatorer till Kalmars nunnekloster och betalade hyran i ål, smör och ägg. På 1500-talet finns nio gårdar. De hade alla del av fisket i Östersjön (”Saltsjön”) och i ollonskog som ansågs som bra bete för svinen. I gamla handlingar kan man läsa om hummerstånd och mjärddar. På en karta från 1892 redovisas 15 ålfiskeställen utmed östra Örarevet, vilka noga var uppdelade mellan brukarna (bönderna). Det är helt klart att fisket här, både i havet och ån, varit oerhört betydelsefullt för byns ekonomi, välstånd och identitet. Många av bönderna här hade dock också andra yrken, enligt den för trakten så typiska bondeselegationen. Skepparen Olof Andersson som bodde i det som senare blev ”Widebergs trädgård” var en av dessa. Under de perioder männen var iväg och fiskade, seglade, körde varor eller försvarade kusten mot anfallande fiender, inte minst under krig på 1600-talet⁵, är det lätt att föreställa sig kvinnornas stora ansvar hemma på gårdarna.

Gunnarstorps by är exempel på en by där varje gård, tack vare närheten till flottan i Karlskrona, underhöll varsin båtsman. Varje gård var ett båtsmansrusthåll, och erhöll på så sätt skattelättnader. På så sätt fanns det åtta båtsmän och båtsmanstorp i byn⁶. Detta står i stor kontrast till skogsbygderna där en eller flera byar delade på en båtsman eller soldat.

Kärnområdet bör i huvudsak betraktas som ett kulturhistoriskt särskilt värdefullt bebyggelseområde enligt Plan- och bygglagen (PBL 8 kap 13 §). Områdena får förändras, men inte förvanskas.

Uppgifterna om fornlämningar är hämtade ur Riksantikvarieämbetets forminnesregister, fornsök (FMIS). Sedan 2014 har lagen ändrats så att alla lämningar äldre än 1850 omfattas av skyddet. Detta innebär att skyddsstatus i FMIS kan vara inaktuell. Vad som är fornlämning avgörs av länsstyrelsen.

Kärnområde Gunnarstorp-Fulvik

I Gunnarstorps hamn, "Båtastan", finns ett stort antal stensatta båtkåsar mer eller mindre bevarade, samt en nätgård/ garnhage vid en stenmur och flera sjöbodas. Denna kulturmiljö är i sig unik, med mycket höga kulturhistoriska värden. "Båtastan" nås via en rak väg som leder från bykärnan ner till hamnen. Utmed gatan ner till hamnen finns två 1920-talsvillor, uppförda för fiskare⁷. Vägen och allmanningen har funnits i vart fall sedan laga skifte genomfördes kring 1844. Båtastan är klassad som fornlämning (FMIS) och beskrivs då på följande sätt:

Båtstad, 190 meter, bestående av 25 kåsar, tre fiskebodas och en stenhägnad. Kåsorna är mellan 4–10 meter långa, 1,5–2 meter breda, i ett enstaka fall tre meter breda, och cirka 0,4–0,5 meter djupa. De är vanligen orienterade i NV-SÖ utom i två fall där orienteringen är Ö-V. Mellan varje kåsa finns en mindre stenravel, i två fall har de uppenbarligen varit stenkistor. De varierar mellan 2–10 meter långa och 0,5–2 meter breda. Inom området som i NV avgränsas av en stengärdesgård, 150 meter lång, 0,5–1 meter bred och cirka en meter hög, byggd avrundade klapperstenar, finns tre sjöbodas och en före detta garvgård.

Centralt i Gunnarstorp ligger byns gårdar i princip kvar på samma tomtlägen som vid mitten av 1700-talet⁸. Det fanns då nio gårdar, som låg som idag, lite utspridda utmed de gamla vägarna⁹. Ett par gårdar har senare slagits samman och någon flyttat längre ut från bykärnan. Den äldre mangårdsbebyggelsen i byn karaktäriseras generellt av bevarade traditionella parstugor, klädda med ljus träpanel, som är typisk för trakten. Den så kallade Torsåspanelen förekommer. I byn finns också "arbetarbostäder", vilket indikerar att jordbruket varit omfattande. Flera äldre ekonomibyggnader i skiftesverk finns, varav ett par med vasstak¹⁰. Alla äldre lador har tidigare haft vasstak eller stråtak, vilket syns på de spetsiga takvinklarna. Nyare ekonomibyggnader finns också centralt i byn, vilket kan ses som exempel på kontinuitet.

Byns äldsta mangårdsbyggnad (Gunnarstorp 2) uppfördes omkring 1790 och är idag välbevarad i sin stil¹¹. Tillhörande trädgård med grusgång samt ladugård/loge i skiftesverk hör till dess miljö. Mitt i byn på den högst belägna punkten ligger en av de ursprungliga gårdarna

(Gunnarstorp 5), granne med ”Widbergs trädgård”. Detta är också troligen läget för det medeltida Gunnarstorp. En mangårdsbyggnad med en ljusmålad träpanel och välbevarad sidobyggnad och trädgård hör till dess miljö.

Gården Widebergs trädgård (Gunnarstorp 9)¹² var i samma släkts ägo från 1700-talet fram till 1873, då den siste ägaren, skepparen Olof Andersson, gick ur tiden. Olof Andersson var en av de för trakten så vanligt förekommande bondeskepparna, som långa tider vistades på havet, medan hustru och gårdsfolk tog hand om gården hemma. Olof Anderssons mangårdsbyggnad revs eller flyttades omkring 1910 och ersattes av det hus som idag utgör flygelbyggnad till Widebergs trädgårds gårdskomplex. Ett minne från Olof Anderssons hus är den stenplatta som finns vid en av entréerna till flygelbyggnaden. Inskriptionen är: ”O.A.S 1841” och står troligen för byggåret av det ursprungliga huset. Ett ännu äldre hus bör ha stått på ungefär samma plats. Till denna gård hör ännu brunn, brygghus och mangelbod. Även den stora ladan-ladugården¹³ hör till denna gård. I västra delen av tomten ligger ett större bostadshus, från 1881, med en glasveranda från 1920-talet. Runt

detta hus är Videbergs trädgård anlagd. I trädgården finns gångar, fontäner och vattensystem, häckar, träd, blomsterarrangemang och ett antal skulpturer, fontäner, bord, murar med mera gjutna i betong. Det finns också små tempelgavlar både i betong och trä. I en del av trädgården finns ett litet torp¹⁴ med tillhörande trädgård. På ängarna mellan gården och havet finns ett öppet tempel. Trädgården var ett besöksmål från 1920-talet till och med 1970-talet. Det har därför berört och påverkat många människor och finns i många människors minne. Widebergs trädgård, tillsammans med hela gårdens bebyggelse, har höga kulturhistoriska värden.

I byns sydvästra del ligger gården Ekskogen (Gunnarstorp 6), uppkallad efter den gamla ekskog som funnits där, varav en del av beståndet finns kvar¹⁵. Mangårdsbyggnaden är pampig och har stor fruktträdgård. Till gården hör också stora ekonomibygnader, liggande i en egen enhet. Att gården tidigare var sjökaptensboställe märks i dess storlek och högre ståndskarakter. Sjökapten Nygren ska enligt uppgift ha skeppat hit huset från Bergkvara i mitten av 1800-talet. Mitt emot Ekskogen finns en gård (Gunnarstorp 8) som har formen av

En vacker trägrind utmed den gamla vägen mot Fulvik.

götisk gård, med mangårdsbyggnaden flankerad av två mindre sidobyggnader på tomten (mangården) och två ekonomibyggnader i skiftesverk med vasstak som ramar in fågårdspanen. Gårdens hus ska ha uppförts under 1860–70-talet. Sedan dess är gården i samma släkts ägo, då den idag ägs av sonsonen till de första ägarna Jonas och Sofia Andersson. Norrgården (Gunnarstorp 3) var fram till omkring 2012 också en gammal släktgård i cirka 150 år. Den gamla mangårdsbyggnaden som troligen var från tidigt 1700-tal revs 1922¹⁶ och ersattes med en villa i 1920-talsstil, som senare byggts om. Delar av en äldre ekonomibyggnad finns kvar. En av byns gårdar (Gunnarstorp 1) ligger utmed byvägen mellan landsvägen och Djursvik. Mangårdsbyggnaden är från omkring 1896.

När den gamla ”kustridarvägen” passerar Widebergs trädgård kallas den Rännäckagatan. Här förstärks upplevelsen av historisk väg genom att vägen (stigen) ramar in av dubbla stenmurar. Vid en trekantig vägkorsning finns också ett välbevarat torpställe (som fungerade som arbetarbostad under Widebergs tid) och en stor stengrund, sannolikt efter en bygemensam linbasta. Rännäcksgatan leder norrut från byn, övergår i Dalagatan, som övergår i Fulviksvägen.

Fulvik har fått sitt namn från det danska ordet för Fågel. Som namnet anger är det en vik, vilken ligger vid norra änden av Örarevet. Lämningar med stensträngar anger en gammal hamnplats. I modern tid är platsen mest känd för som badplats. Vägarna ut till viken kantas av småstugor från andra halvan av 1800-talet. Småstugor från slutet av 1800-talet sammanfaller dels med befolkningsutvecklingen som innebar att gårdarna i byarna inte räckte till att försörja alla barn, dels med näringsfrihetens införande, som gjorde det möjligt att bedriva hantverk från stugan man bodde i eller från ett uthus. Just här i Fulvik finns flera exempel på att olika slöjdalster tillverkades, som till exempel borstar, vilka såldes till hemslöjden eller på marknader. Många av de småstugor som ligger här har ljus panelarkitektur som trakten i övrigt. Många har förändrats under 1900-talet då de byggts om till sommarstugor. Fiskare Karl Sjögrens lilla gård är ovanligt välbevarad, med ålderdomlig liten ladugård och andra sidobyggnader. Båtsmantorpen låg utanför bykärnan, men flera flyttades fram till byvägen i Fulvik under andra halvan av 1800-talet eller början av 1900-talet. Fem båtsmantorps finns ännu kvar¹⁷: Nordströms (tidigare under namnet Fritilig), Locks, Rings, Roligs och Gunners.

Båtsman Locks stuga i Fulvik.

Båtsman Roligs stuga i Fulvik.

Litteratur- och arkivtips

- Inventering av ängs- och hagmarker, Länsstyrelsen i Kalmar län informerar, 1989:1.
- Johnsson, Per, 2012, Landet på sjösidan - Djursvik, Kroka, Åd och Påbonäs. Söderåkra hembygdsförening.

Faktagranskad 2018 av Per och Krister Johnsson, Gunnarstorp.

Fulvik har fått sitt namn från det danska ordet för Fågel. Som namnet anger är det en vik, vilken ligger vid norra änden av Örarevet. Lämningar med stensträngar anger en gammal hamnplats.

¹ I texten nämns särskilt: "Ålbroar, kåser och andra lämningar vid bland annat Grisbäck och Båtastan som visar på kustfiskets stora betydelse fram till 1900-talet"

² Innanför revet ligger en var rika fågelliv och ovanliga vegetation har motiverat bildandet av naturreservatet.

³ Skansarna består bland annat av lämningar efter bröstvärm, stenskoningar och löpgravar. De är anlagda i den naturliga strandvallen, vilken delvis använts som del i befästningen.

⁴ På andra sidan ån finns en äldre liten gård (före detta kvarnställ) med ladugård med vasstak. Här har en kvarnsten hittats i trädgården.

⁵ Kanonkolor har hittats från dessa drabningar. Fysiskt finns än idag lämningar efter flera skyttevärm till exempel på Örarevet.

⁶ Båtsmansruthållen tillhörde Tredje Södra Möre Indelta Båtsmanskompani, och hade numren 220–227.

⁷ Husen byggdes av den lokale byggmästare Fredrik Jonsson (Kroka, Djursvik), för fiskarna John Sjögren och Gösta Andersson med familjer.

⁸ Enligt 1766 års storskifteskarta fanns nio gårdar då. Därefter införlivades Gunnarstorp 7 i Gunnarstorp 6, Ekskogen, och Gunnarstorp 4 flyttades till Getabacken från ett centralt läge i byn (mellan Gunnarstorp 5 och Gunnarstorp 9), i samband med laga skifte.

⁹ Gunnarstorp 7 uppgick i slutet av 1800-talet i Gunnarstorp 6. Gunnarstorp 4 flyttades vid laga skiftet från bygemenskapen. Fram till mitten av 1900-talet hade Gunnarstorp åtta gårdar. Idag är flera gårdar sammanslagna till Gunnarstorp gård samt till Ekskogens gård.

¹⁰ Gunnarstorp 5:11, en av gårdarna mitt i byn, fick bidrag från länsstyrelsen för renovering av vasstak på ladugård och loge 1996.

¹¹ Huset byggdes till i början av 1800-talet, byggdes om på 1940-talet och återställdes på 2000-talet.

¹² Gården har sedan cirka 1870 bestått av Gunnarstorp 9 samt en liten hemmansdel av Gunnarstorp 4.

¹³ Bakom ladugården ligger också en tröskloge i skiftesverk med vidjebundet stråtak (under cementtegel). Denna är troligen flyttad hit efter 1844, eller nybyggd då.

¹⁴ Nyuppfört på platsen 1936 (eller kanske av återanvänt virke).

¹⁵ Enligt uppgift ska ek från denna skog använts till kyrkobygget i Söderåkra på 1790-talet. Familjen fick därför en egen gårdsgrav på kyrkogården.

¹⁶ Villan uppfördes av den lokalt kände byggmästare Fredrik Jonsson i Kroka.

¹⁷ Båtsman Bös, båtsman Ströms, båtsman Snyggs och båtsman Båts stugor är rivna.

Båtastan från sydost.

Betydelsefulla kulturhistoriska karaktärsdrag

<p>Vägsträckningar och vägmiljöer</p>	<p>De gamla vägarnas sträckningar och karaktärer, med både gräsbeväxta stigar, grusade hjulvägar och med moderna ytskikt. Gamla vägsträckningar ingår som betydelsefulla delar av både förståelsen av och upplevelsen av kulturmiljöerna här. Även delar av gamla "kustridarvägens" sträckning passerar byn. Många olika element som hör till vägmiljöerna: breda stenmurar på en eller båda sidor vissa vägsträckor, staket, häckar, grindar, grindstolpar i sten, alléträd, uppvuxna ekar. Den höga granhåcken mot Widbergs trädgård ger en särskild karaktär.</p>
<p>Odlingslandskap, kustmiljö och fornlämningar</p>	<p>Byn har vattenkontakt, funktionell och historisk, med tydliga vattenan-knutna kulturmiljöer. Den unika hamnen, "Båtastan", med en liten öppen hamnplan, ett antal båtkåser i sten (klassade som fornlämning), bryggor och lämning efter en garngård är en yttring av bondeseglation och fiske. Flera sjöbodas är byggnader med en ursprunglig funktionell koppling till fisket och bidrar till att förstå Gunnarstorps lokalisering och flera hundra år gamla näringslivshistoria. Den raka anlagda bygemensamma vägen ger en utblick mot hamnen från byn. Området präglas också av det öppna kustlandskapet, typiskt för Möreslätten. Mellanstora brukade åkrar, beva-rade åkerholmar med lövskogspartier och många odlingsspår i form av stenmurar och rösen som ger viktig karaktär.</p> <p>Kustlandskapet präglas också av lämningar efter skansar (befästningsvallar) från 1600-talets krig och ålbroar i sten, som visar på tidigare förhållanden när det gällde krig och ålfiske. I slutet av 1800-talet fanns 15 ålfiskeställen utmed östra Örarevet, vilka noga var uppdelade mellan brukarna (bönderna). Det är helt klart att fisket här, både i havet och ån, varit oerhört betydelsefullt för byns ekonomi, välstånd och identitet. Vid sjöbodas finns lämningar i form av ett antal stensatta stolphål efter så kallade garnhagar, där nät torkade på höga pålar. Dessa är att betrakta som lämningar som kan ge förståelsen för kustbygdens historia och ekonomi under bondesamhället.</p> <p>Stora delar av området varit täckt av vatten under förhistorisk tid. Inom huvudområdet finns därför förhållandevis få registrerade fornlämningar. I den norra delen av huvudområdet finns däremot delar av det stora gravfältet på Getabacken från brons- och järnålder, med runda stensättningar, gravfält med resta stenar, skeppssättningar och ett 20-tal skålgropar.</p>

I slutet av 1800-talet fanns 15 ålfiskeställen utmed östra Örarevet, vilka noga var uppdelade mellan brukarna (bönderna). Det är helt klart att fisket här, både i havet och ån, varit oerhört betydelsefullt för byns ekonomi, välstånd och identitet.

<p>Bebyggelsestruktur</p>	<p>Bostadshusen vid byns gårdar är relativt välbevarade. Parstugor klädda med oljemålad ljus panel dominerar. Torsåspanel förekommer. Arbetar-bostäder av mer villakarakter samt välbevarade villor av 1920-talskaraktär finns i byn. Utmed vägarna norr om byn, mot Fulvik, finns exempel på typisk malmbebyggelse: Småstugor tidigare bebodda av hantverkare och sjöfolk, samt flera båtsmanstorp.</p>
<p>Jordbrukslandskapets ekonomibyggnader</p>	<p>Stora ekonomibyggnader finns kvar till alla byns gårdar, ger en särskild prägel åt det öppna landskapet. Ekonomibyggnaderna är företrädesvis rödmålade och byggda i skiftesverk. Smala huskroppar och spetsiga takvinklar i de äldre ekonomibyggnaderna indikerar (tidigare) stråtak. Ett par lador har ännu idag vasstak. Moderna ekonomibyggnader i byns centrala del berättar om en kontinuitet i jordbruksdriften.</p>
<p>Mangårdsbyggnader, villor, småhusbebyggelse och trädgårdar</p>	<p>Torsåspanelen, ett tydligt regionalt särdrag, med ljusmålad, släthyvld träpanel, ofta både stående och liggande, ofta kombinerad med viss "snickarglädje". Ibland är Torsåspanelen också kombinerad med den regionala Södermöreknoten, där knutlådan har försetts med en rundstav i hörnan mellan knutbräderna. Dessa särdrag förekommer både på små (fattiga) och stora (rikare) hus. Fasader är traditionellt målade med äkta linoljefärg av äkta jordfärgspigment. Äldre dörrar och fönster som finns kvar ger karaktär åt huset.</p> <p>I byn finns flera exempel på välbevarade trävillor i 1920-talsstil med tillhörande villaträdgårdar.</p> <p>Både stora och små äldre hus i området har tillhörande trädgårdar med liknande, traditionell, struktur, med grusgångar och staket runt. Grindstolpar och grindar är en viktig del av boendemiljöerna. Trädgårdarna har ofta uppvuxna träd och fruktträd samt delvis äldre växtbestånd med blomrabatter och buskar.</p>
<p>Tak och takmaterial</p>	<p>Taktegel av äkta lertegel är den traditionella taktäckningen på bostadshusen och många uthus. I de fall den finns kvar är den särskilt värdefull. Utskjutna takfall med taktassar i trä är vanligt förekommande.</p> <p>Ekonomibyggnader med stråtak finns kvar. Äldre takkonstruktioner och vinklar finns också bevarade.</p>
<p>Särskilda besöksvärda miljöer</p>	<p>Widbergs trädgård har bidragit till att byn har besökts och upplevts av fler människor än en vanlig bondby. Även badplatsen i Fulvik, vandringsleden Torsåsleden/Gamla kustridarvägen och naturvärdena på Örarevet har bidragit till både det höga besökarantalet och de höga kulturhistoriska värdena.</p>

Widebergs trädgård, det lilla bostadshuset (1910) och bryggshuset.

Widebergs gård, ekonomibygnader.

En av de mest intressanta platserna i Gunnarstorp är den lilla hamnen Båtastan. Här syns flera sjöbodar och förvaringsbodar och ett utedass.

Widebergs trädgård, målning.

Widebergs trädgård, lusthus i djurhagen.

Widebergs trädgård, lusthus.

Widebergs trädgård, lusthus.

Widebergs trädgård, granhäcken.

Widebergs trädgård, ladugården.

Widebergs trädgård, fontän.

Den stora grunden efter en gemensamt ägd linbasta.

En av sjöbodarna på Örarevet.

En av byns välbevarade mangårdsbyggnader (Gunnarstorp 2).

Norrgården.

Ekskogen (Gunnarstorp 6).

Ekskogens ekonomibygnader.

Brygghus, säd- och drängkammare till en gård (Gunnarstorp 5).

Fiskare Sjögrens villa, i 1910–20-talsstil.

Då: Widebergs mangårdsbyggnad på 1940-talet.

Nu: Widebergs mangårdsbyggnad.

Då: Widebergs hembygdsstuga på 1940-talet.

Nu: Widebergs hembygdsstuga.

Då: Widebergs trädgård och mangårdsbyggnad på 1940-talet.

John Wideberg, cirka 20 år.

Nu: Widebergs trädgård och mangårdsbyggnad.

John Widebergs gravsten på Söderåkra kyrkogård.

En liten, mycket välbevarad mangårdsbyggnad till en gård, tidigare fiskare Karl Sjögrens, utmed Fulviksvägen.

Ett av husen på fiskare Carl Sjögrens lilla gård, utmed Fulviksvägen. Äldre bevarade tegeltak och stenvägar bidrar till platsens karaktär.

Fiskare Carl Sjögrens lilla gård, utmed Fulviksvägen, med bevarad ladugård/uthus.

Ett av de små ställen som finns utmed Fulviksvägen, "Peterborg" (Gunnarstorp 9). Trädgård, grusgång och staket med grind är viktigt i miljön.

Fiskare Gösta Anderssons villa, av typen 1920-tal.

Då: Båtastan på 1930-talet.

Nu: Båtastan idag, samma vy.

Då: En nätgård, eller garngård, utmed en stenmur på den gemensamma tomten Båtastan. Bild på John Sjögren, 1930-tal.

Nu: Nätgården och stenmuren, samma plats idag.

Då: Öarna utanför Gunnarstorp har betats varje sommar under mycket lång tid. Här bild från 1936. Det finns ännu särskilda vadställen där korna kan komma ut till de olika öarna som fungerat som sommarbete. Fåren har körts ut till sina öar med båt.

Gunnarstorp, 2017 års karta med vita bostadshus, svarta uthus och röda vägar ovanpå en karta från 1844. De vägar som fanns då är desamma som idag och gårdarna ligger också i samma lägen. Båtastan är markerad som en samfällighet (som ägs gemensamt av bönderna i byn).

Gunnarstorp fisket, karta från 1892. Alla gårdar i byn hade egna ålfiskeställen, numrerade från 1-9, utmed hela Örarevet.

Rekommendationer för att bevara och utveckla kulturhistoriska värden

Vägsträckningar och vägmiljöer	<p>Det är önskvärt att äldre vägnät, vägsträckningar och den fysiska vägmiljön värnas. Vägarnas bredd, beläggning samt olika element som hör till vägmiljöerna, som: staket, häckar, grindar, grindstolpar i sten, alléträd, stenmurar och hamlade träd.</p> <p>Väggkorsningen norr om Widbergs trädgård bör skyddas. Här finns dels den 1000-åriga kustridarevägens sträckning, dels ovanligt mycket stenmurar. En bevarad torpmiljö och en stor stengrund efter en linbasta bidrar också till upplevelsen av miljön. Denna stengrund är inte registrerad i FMIS, vilket borde göras. Den är sannolikt äldre än 1850 och bör därför betraktas som fornlämning, skyddad enligt Kulturmiljölagen.</p>
Odlingslandskap och fornlämningar	<p>Det öppna odlingslandskapet med stora åkrar bör brukas och hållas öppet. Impediment med lövträd som betad hassel och gamla ekar, stenmurar och odlingsrösen bör värnas. Den vattenanknutna kulturmiljön vid hamnen, med hamnplan Båstastan, båtkåser i sten, bryggor och lämning (stenmurar) efter en garngård samt byggnader med en ursprunglig funktionell koppling till fisket har mycket höga kulturhistoriska värden och bör värnas. Hela Båstastan är klassad som "fornlämning" i tidigare FMIS.</p> <p>För att äldre lämningar som gravar och resta stenar inte ska förbuskas och därmed förlora i synlighet och pedagogiska värden är det önskvärt att dessa områden röjs regelbundet.</p>
Bebyggelsestruktur	<p>I bykärnan bör den ganska täta strukturen med bebyggelsen orienterad utmed gamla vägar behållas, med mangårdsbyggnaderna mitt på tomtorna och fruktträdgårdar runt om.</p>
Jordbrukslandskapets ekonomibyggnader	<p>Äldre ekonomibyggnader som är faluröda bör vara fortsatt faluröda. Äldre panel, detaljer och fönster bör värnas. Särskilt stor hänsyn bör tas gällande förändringar i ekonomibyggnader och uthus äldre än 1920-talet. Bevarad liten ladugård vid båtsmanstorp bör skyddas.</p> <p>Ekonomibyggnaderna har avgörande betydelse för förståelsen av byns ekonomi och landskap och bör därför ha hög skyddsprioritet. Det är att föredra att de byggs om för nya funktioner, med bevarade exteriörer, så att de kan behållas.</p>

**Mangårdsbyggnader, villor,
småhusbebyggelse
och trädgårdar**

Det är önskvärt att för den äldre bebyggelsen (äldre än cirka 1950-tal) bibehålla eller förstärka karaktären med den ljusmålade Torsåspanelen. All ljusmålad panel ska liksom byggnadsdetaljer (dörr, foder, snickarglädje, verandastolpar, räcken) vara släthyvlad.

Den äldre karaktären bör behållas eller förstärkas för de helt eller delvis välbevarad småstugorna, den småskaliga malmbebyggelsen. Informationsprojekt gentemot ägarna skulle vara önskvärt.

Byggnaders individuella arkitektur och tidstypiska drag hanteras varsamt. Proportioner, fasadfärg, tak och byggnadsdetaljer respekteras. Originaldelar bör behållas. Ingen ytterligare inklädnad eller yttre tilläggsisolering av fasader bör göras på äldre/välbevarad bebyggelse. Fasadpanel på äldre hus (äldre än cirka 1950-tal), liksom byggnadsdetaljer som dörr, foder, snickarglädje, verandastolpar, räcken med mera ska vara släthyvlad och bör penselmålas i ljusa kulörer. Helst bör linoljefärg användas till äldre paneler. Faluröda paneler kan ha sågad yta. Byggnader med helt eller delvis bevarad Torsåspanel samt Södermöreknut bör visas särskilt stor hänsyn eftersom de är så utmärkande för Torsås kommun. Man bör vara mycket försiktig med förändringar som påverkar dessa karaktärsdetaljer fysiskt eller intrycksmässigt. Det är önskvärt att för den äldre bebyggelsen bibehålla eller förstärka karaktären med den ljusmålade Torsåspanelen.

Äldre fönster, dörrar och entréer är väsentliga för husens karaktär. Om fönster tidigare bytts ut mot moderna, som inte passar huset stil, kan dessa vid behov ersättas av nya i en stil anpassad till huset. Dessa bör i så fall utföras i massivt trä och målas i traditionella kulörer som passar huset. Kulörer som fås av traditionella pigment bör väljas. Vanliga fönsterfärger under 1800-talet var mörkbrunt, mörkgrönt eller brutet vitt. Då målades både båge och karm i samma. I början av 1900-talet blev det vanligt med mörkt grönt eller rött på bågarna, ofta med ljusa karmar. Vissa dörrar och fönster kan spegla en viss händelse eller utveckling, som t.ex. affärsdörrar och fönster. Dessa kan ses som årsringar som har kulturhistorisk betydelse, och bör i många fall bevaras.

Trädgårdarnas struktur och grönska utgör ofta viktiga element i kulturmiljöerna och bidrar med trivsel och skönhet. Uppvuxna träd (särskilt fruktträd), buskar, planteringar och grusgångar tillsammans med inramningar i form av häck, staket eller stenmur mot vägen bör visas hänsyn. Grindstolpar och grindar är också en mycket viktig del av äldre tomter. Vid nyplantering kan med fördel träd och växter som finns eller har funnits i trädgården tidigare väljas. Nya staket eller häckar mot vägen bör utformas i en anpassad stil. Omfattande utfyllnader, stödmurar, hårdgjorda ytor, betongplattor och tydligt moderna material bör undvikas i äldre bevarade kulturmiljöer.

<p>Tak och takmaterial</p>	<p>Taktegel av äkta lertegel är den traditionella taktäckningen på bostadshus och många uthus från perioden 1800-tal och en bra bit in på 1900-talet. I de fall äldre lertegeltak finns kvar är de värdefulla för den äldre karaktären och bör underhållas och bevaras. Ofta kan de återanvändas även om undertaket med läkt, papp etc. behöver ses över. De tegelbruk som funnits i kommunen är: Appleryd, Böke, Bruatorp, Ilingetorp, Ekestorp, Kroka, Påboda och Sloalycke. En del pannor är märkta med stämplor som symboliserar dessa bruk. Det är positivt att återställa och åter lägga lertegeltak på sådana, välbevarade, äldre hus som en gång har haft det, även om de i senare tid fått ändrat takmaterial till exempelvis betongpannor.</p> <p>I vissa fall kan moderna takmaterial som exempelvis pannplåt ses som skyddstäckning, som bidrar till att värdefulla byggnader bevaras i landskapet, vilket ofta gäller för ekonomibyggnader. Äldre skiftesverksladugårdar med spetsig takvinkel som tidigare haft stråtak får gärna täckas med stråtak igen, om intresse finns.</p>
<p>Särskilda besöksvärda miljöer</p>	<p>Hela anläggningen Widbergs trädgård är sannolikt unik och bör betraktas som högsta skyddsvärde. I anläggningen ingår två bostadshus, ett torp, en lada/ladugård, en mangelbod, en hölada, ett stall och ett bryggshus. Därtill många olika element såsom trädgårdspaviljonger i trä eller betong, grusgångar, träd, rundel med granar, granhäck med mera.</p>

Hela anläggningen Widbergs trädgård är sannolikt unik och bör betraktas som högsta skyddsvärde. I anläggningen ingår två bostadshus, ett torp, en lada/ladugård, en mangelbod, en hölada, ett stall och ett bryggshus.

Framtida förändringar – att tänka på

<p>Om- och tillbyggnader, bostadshus</p>	<p>Det är nästan alltid möjligt att göra tillbyggnader om utformning, detaljer och placering är väl genomtänkt. Om- och tillbyggnader bör i skala, material- och färgval anpassas till varje enskild äldre byggnad. Särskilt känsliga är ofta de äldre små bostadshusen. Grundregeln för tillbyggnad bör vara att den nya delen ska underordna sig huvudbyggnaden och låta huvudbyggnaden vara synlig. Tillbyggnad kan göras antingen i stil med befintligt hus eller i mer modern stil. Att anlita arkitektonisk kompetens kan vara till hjälp. Tillbyggnader, takkupor och altaner eller andra mer påtagliga förändringar utförs helst på en mindre framträdande del. Altaner hör egentligen inte till äldre miljöer. Om de ändå byggs bör de vara marknära. Takkupor eller fönster i takfallen görs med omsorg om detaljer och skala.</p>
<p>Nybyggnation och komplementbyggnader</p>	<p>Tillkommande komplementbyggnader placeras och utformas med respekt för huvudbyggnad och tomt. Höjd, volym och utförande anpassas till omkringliggande miljöns karaktär. Ofta passar äkta falu rödfärg på uthus. Utformningen på nya komplementbyggnader kan vara i äldre stil eller modern, men något sammanhållande drag bör finnas exempelvis genom färgsättning.</p>
<p>Nya bostadshus i kärnområdet</p>	<p>Ny bostadsbebyggelse kan nästan alltid tillkomma utan att de kulturhistoriska värdena går förlorade, om de passas in i skala, placering eller på annat sätt som visar hänsyn. Om nya bostadshus ska utföras i äldre eller modern stil måste bedömas från fall till fall, beroende på hur den omkringliggande miljön påverkas.</p>

Torsåspanel och Södermöreknut

Torsåspanelen är ett tydligt regionalt särdrag som finns just i denna trakt. Den kännetecknas av ljusmålad, släthyvlad träpanel, ofta både stående och liggande, ofta kombinerad med viss "snickarglädje". Ibland övergår fönsterfodren i en trekant över fönstren. Ibland är Torsåspanelen också kombinerad med den regionala Södermöreknuten, där knutlådan har försetts med en rundstav i hörnan mellan knutbrädorna. Dessa särdrag förekommer både på små (fattiga) och stora (rikare) hus.

Torsåspanel i originalskick håller vanligen hög hantverksmässig kvalitet och har generellt höga kulturhistoriska värden. Om husen och detaljer som äldre dörrar och fönster finns kvar ger detta också ökat kulturhistoriskt värde åt huset. Paneler av denna typ, som är släthyvlade, bör målas med linoljefärg i ljusa kulörer. Var rädd om din gamla Torsåspanel!

Paneler av denna typ, som är släthyvlade, bör målas med linoljefärg i ljusa kulörer. Var rädd om din gamla Torsåspanel!

Widebergs trädgård

Skeppare Olof Andersson som verkade vid första delen av 1800-talet uppförde ett bostadshus på gården. Detta revs 1910, men en sten finns kvar med initialerna OAS och året 1841. O. Andersson var en typisk representant för den så kallade bondeseglationen som växte fram i dessa trakter under 1800-talets förra hälft. 1873 sålde arvingarna gården till nämndeman Johan Håkansson från Södra Värnaby i Halltorps socken (1849–1936). Denne var far till John Wideberg (1879–1959). Under hans tid uppfördes det hus som ersatte Anderssons hus, ca 1910. Johan Håkansson uppförde också det stora huset 1881. Sonen John byggde upp trädgårdsanläggningen. Han påbörjade detta arbete redan 1897, när han var 18 år, med att plantera åtta granar som han hämtat i skogen. Dessa finns kvar än idag. Trädgården förblev en hobby vid sidan av att arbeta hos sin pappa i jordbruket, vilket han senare övertog 1907. Han gifte sig 1921 med Ester Johansson, från Hagby. I slutet på 1930-talet arrenderades jordbruket ut och John kunde ägna sig på heltid åt trädgården, samt sina andra intressen som måleri och fotografering. Han tog med sin lådkamera (som han utifrån bevarade identifierade bilder hade redan 1903, men kanske även tidigare) under årens lopp hundratals vackra bilder från trädgården, liksom på vyer, hus och människor i takten. Cirka 500 av dessa bilder finns bevarade som glasplåtar (varav en del finns på Kalmar läns museum).

John hade sannolikt hämtat inspiration på resor han gjort till Stockholmsutställningen 1897 och till Göteborg 1923. Han blev också vän med stadsträdgårdsmästarna i Kalmar. John hade palmer som övervintrade i potatiskällaren under huset. Runt trädgården planterade han skyddande häckar. Från slutet av 1920-talet blev trädgården alltmer av ett besöksmål, och John började ta inträde, 25 öre. 1958 sålde John och Ester Wideberg sitt livsverk till Bengt och Magda Darnéus. John och Ester lämnade då den stora mangårdsbyggnaden och flyttade in i flygelbyggnaden. Men tiden där blev kortvarig, John dog på hösten 1959 och Ester året därpå. Familjen Darnéus fortsatte att driva och förvalta den unika trädgården i Johns anda. Familjen Darnéus satte också sin prägel på anläggningen. Bland annat utökades turistattraktionen med större områden ner mot sjön och flera sorters djur införskaffades; getter, får, lamadjur, fåglar, ankor, hjortar, hästar. Till alla dessa djur kom ladugården väl till pass under vintrarna. Serveringen fanns kvar som innan. Under 1940- och 1950-talen var det många skolklasser som gjorde utflykter hit. Därför finns trädgården i många människors medvetande och minne och har betydelse för många fler än de som bor i byn.

1974 sålde Darnéus Widebergs trädgård till Rolf Hallgren från Kalmar, som ägde den en mycket kort tid. Efter dem kom Djurparkskungen på Öland Boris Brawins barn Kent och Anne att bli ägare några år. Då kom bland annat en karusell ner till hagen vid sjön. Widebergs Trädgård hade under åren lämnat sina glansdagar och färre besökare kom, underhåll och skötsel fick stå tillbaka. Det blev ett långsamt förfall, trädgården var inte längre den välskötta vackra skapelse som den varit under Wideberg och Darnéus tid. I och med Brawins försäljning 1978 blev det slutet på attraktionens öppenhet för allmänheten. Två Stockholmsfamiljer köpte gården för privat bruk. 1991 hölls auktion och Peter Weissglas som var en av delägarna lade det högsta budet och blev på så sätt ensam ägare. Efter hans död 2003 övertog dottern Maria von Heland gården. 2007 såldes den till bröderna Johnsson i Gunnarstorp och Hans Erlandsson. 2013 tog deras son och brorson Per Johnson över.

Plan- och bygglagen (PBL)

Generella skyddsregler enligt Plan- och bygglagen (2010:900)

Underhåll

8 kap 14 § i Plan- och bygglagen (PBL) är ett generellt krav, vilket innebär att detta omfattar all bebyggelse. Underhållskravet lyder: Ett byggnadsverk ska hållas i vårdat skick och underhållas så att dess utformning (...) i huvudsak bevaras. Underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och byggnadsverkets värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt. Om byggnadsverket är särskilt värdefullt från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt, ska det underhållas så att de särskilda värdena bevaras.

Varsamhet

Även 8 kap 17 § PBL är ett generellt krav och påbjuden hänsyn gäller såväl interiör som exteriöra ändringar. Varsamhetskravet innebär att ändring av en byggnad skall: (...) utföras varsamt så att man tar hänsyn till byggnadens karaktärsdrag och tar till vara byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden.

Ändring

Enligt 8 kap 7 § PBL skall de tekniska egenskapskraven (som omnämns i 8 kap 4 och 5 §§) vid ändring av en byggnad (...) anpassas och avsteg från kraven göras med hänsyn till ändringens omfattning (...) samt med hänsyn till byggnadens förutsättningar och till bestämmelserna om varsamhet och förbud mot förvanskning i detta kapitel.

Förvanskningförbud

Byggnader som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får enligt plan- och bygglagen (PBL) inte förvanskas. Även om en byggnad har pekats ut som särskilt värdefull i till exempel ett kommunalt bevarandeprogram så är det rent formellt endast en upplysning om att kommunen bedömer att byggnaden har sådana värden att den omfattas av förvanskningförbudet enligt 8 kap. 13 § PBL. Utpekandet i sig har dock ingen rättsverkan. I ett beslut om bygglov måste byggnadsnämnden ta ställning till om byggnaden har sådana värden att den kan anses vara en särskilt värdefull byggnad. Därvid kan till exempel ett bevarandeprogram tjäna som ett underlag.

Särskilt värdefull byggnad

Ur PBL, 8 kap, 13§/ Boverkets byggregler (föreskrifter och allmänna råd), BBR, kap 1:2213 Särskilt värdefull byggnad: Byggnader från tiden före 1920-talets bebyggelseexpansion, som har sin huvudsakliga karaktär bevarad, utgör idag en så begränsad del av byggnadsbeståndet att flertalet av dem kan antas uppfylla något av kriterierna för särskilt värdefull byggnad. (BFS 2016:6).

Kulturmiljölagen, KML (1988:950)

1 kap. Inledande bestämmelser

1 § Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda kulturmiljön. Ansvar för kulturmiljön delas av alla. Såväl enskilda som myndigheter ska visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön. Den som planerar eller utför ett arbete ska se till att skador på kulturmiljön undviks eller begränsas. Bestämmelserna i denna lag syftar till att tillförsäkra nuvarande och kommande generationer tillgång till en mångfald av kulturmiljöer. Lag (2013:548)

2 kap. Fornminnen

1 § Fornlämningar är skyddade enligt denna lag. För att en lämning ska vara automatiskt skyddad enligt kulturmiljölagen behöver den uppfylla tre rekvisit. Den ska vara en lämning efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och är varaktigt övergiven. Lämningen behöver dessutom vara tillkommen före år 1850, eller i fråga om fartyglämning, förlit före 1850. Till fornlämningar hör till exempel gravar, resta stenar, lämningar, samlingsplatser, ruiner, vissa färdvägar och broar med mera. Även naturbildningar som ålderdomliga bruk, sägner eller märkliga historiska minnen berörs av 2 kap.

3 kap. Byggnadsminnen

1 § En byggnad som har ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde eller som ingår i ett bebyggelseområde med ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde får förklaras som byggnadsminne av länsstyrelsen. (Torsås kommuns första två byggnadsminnen är väderkvarnen i Bruatorp och Olssonska gården i Torsås.)

4 kap. Kyrkliga kulturminnen

1 § Kulturhistoriska värden i kyrkobyggnader, kyrkotomter, kyrkliga inventarier och begravningsplatser är skyddade enligt bestämmelserna i detta kapitel.

Miljöbalk; MB (1998:808)

1 kap. Miljöbalkens mål och tillämpningsområde

1 § Bestämmelserna i denna balk syftar till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö. En sådan utveckling bygger på insikten att naturen har ett skyddsvärde och att människans rätt att förändra och bruka naturen är förenad med ett ansvar för att förvalta naturen väl.

Biotopskydd av stenmur i jordbruksmark (förordningen (1998:1252) om områdesskydd)

Stenmurar har höga naturvärden och en viktig funktion i ekosystemet genom den variation de skapar i jordbrukslandskapet. De utgör livsmiljöer, tillflyktsorter och spridningsvägar för flera av jordbrukslandskapets växt- och djurarter bland till exempel lavar, mossor, grod- och kräldjur, insekter, spindlar, fåglar och smådäggdjur. Flera av dessa arter var tidigare betydligt vanligare, men återfinns nu ofta endast i anslutning till jordbrukslandskapets småbiotoper. Stenhägnader i odlingslandskapet kan ha en mycket lång kontinuitet. Enkla sten-strängar kan visa på förhistorisk markanvändning. Mycket låga stenmurar kan vara lämningar av hägnader i blandteknik.

För att en stenmur ska omfattas av biotopskyddsbestämmelserna ska minst en sida av muren gränsa till jordbruksmark. En stenmur som löper längs en allmän väg, eller längs gränsen till skogs- eller tomtmark omfattas av biotopskyddsbestämmelserna om murens andra sida gränsar mot en åker, betesmark eller annan jordbruksmark. Skyddet för stenmurar bör normalt gälla även i de fall en högst två meter bred naturlig bäckfåra, ett dike, eller en mindre grusväg är belägen mellan stenmuren och den intilliggande jordbruksmarken.

Alla bilder tillhör Kalmar läns museum om inget annat anges.
Fotograf färgbilder Susann Johannisson, Kalmar läns museum
om inget annat anges. Gamla kartor tillhör Lantmäteriets kartarkiv.
Text: Susann Johannisson och Kenneth Alexandersson, Kalmar
läns museum. Grafisk formgivning: Webbochform.se.

Producerat år 2018-2019.

Torsås
kommun